

УДК 351:338.2/365
DOI: 10.60022/2(9)-2S

Губарик Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Hubaryk Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Head of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security

Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-3296-2074

Сотников Сергій Андрійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Sotnikov Serhiy

higher education applicant at the second (Master's) level

Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine

Удовиченко Ангеліна Володимирівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Udovychenko Angelina

higher education applicant at the second (Master's) level

Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА: ІННОВАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІТНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано сучасні особливості формування механізмів управління витратами та фінансовими результатами підприємства в контексті гносеологічних детермінант та глобалізаційних трансформацій. Виявлено важливість та нагальну необхідність зосередження уваги на пошуку дієвого інструментарію управління витратами та фінансовими результатами підприємства в умовах цифровізації, діджиталізації, структурної економічної перебудови.

Впровадження інформаційних технологій та розвиток цифрової економіки відкривають нові можливості для оптимізації управління витратами та фінансовими результатами. Зокрема, використання систем Enterprise Resource Planning (ERP) дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу даних, забезпечуючи оперативний контроль за витратами та їх впливом на фінансовий результат. Водночас, застосування інструментів Data Mining та Business Intelligence дає змогу виявляти приховані тенденції та закономірності, що сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

У контексті глобалізаційних процесів, підприємствам необхідно враховувати специфіку міжнародного ринку та особливості ведення бізнесу в різних країнах. Це вимагає адаптації систем управління витратами та фінансовими результатами до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та податкового законодавства. Важливим є також врахування валютних ризиків та їх впливу на фінансові показники підприємства.

Ключові слова: механізм, управління, фінансові результати, підприємство, стратегія, інновація.

MODERN MECHANISMS FOR MANAGEMENT OF COSTS AND FINANCIAL RESULTS OF AN ENTERPRISE: INNOVATIVE CHALLENGES AND NEW FEATURES

Abstract. The article analyzes the modern features of the formation of cost and financial performance

management mechanisms of an enterprise in the context of epistemological determinants and globalization transformations. The importance and urgent need to focus on finding effective tools for managing costs and financial results of an enterprise in the context of digitalization, digitization, and structural economic restructuring are revealed.

The introduction of information technologies and the development of the digital economy open up new opportunities for optimizing cost and financial performance management. In particular, the use of Enterprise Resource Planning (ERP) systems allows you to automate the processes of collecting, processing, and analyzing data, providing operational control over costs and their impact on financial results. At the same time, the use of Data Mining and Business Intelligence tools allows you to identify hidden trends and patterns that contribute to making informed management decisions.

In a dynamic market environment, ensuring effective management of the results of an industrial enterprise is a key factor in its competitiveness and sustainable development. The effectiveness of the results management system is determined by the balance and integration of subsystems covering economic, financial, social and environmental aspects of activity.

In the context of globalization processes, enterprises need to take into account the specifics of the international market and the peculiarities of doing business in different countries. This requires adapting cost and financial performance management systems to international financial reporting standards (IFRS) and tax legislation. It is also important to take into account currency risks and their impact on the financial performance of the enterprise.

Keywords: *mechanism, management, financial results, enterprise, strategy, innovation*

Постановка проблеми. В умовах динамічного ринкового середовища, забезпечення ефективного управління результатами діяльності промислового підприємства є ключовим фактором його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Ефективність системи управління результатами визначається збалансованістю та інтегрованістю підсистем, що охоплюють економічні, фінансові, соціальні та екологічні аспекти діяльності.

Інструменти та методи, застосовані в системі управління, повинні забезпечувати об'єктивну оцінку результатів, виявлення резервів підвищення ефективності, а також стимулювання працівників до досягнення поставлених цілей. Важливим аспектом є розробка чітких показників результативності (KPIs), які відображають стратегічні пріоритети підприємства та дозволяють здійснювати моніторинг прогресу у досягненні цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики особливостей формування сучасних механізмів управління витратами та фінансовими результатами підприємства опікувалось безліч науковців, зокрема: Бойчук Н.Я., Острянюк М.М. [1], Жадько К.С. [2], Майстро С.О., Біловський М.Н. [4], Севастьянов Р.В., Калініна Я.Ю. [5], Скіярук Т.В., Соболев І.В. [6], Шарманська В.М., Вітюк В.В. [7], Ємельянов О. [3, 8-10] та багато інших.

Проте, узагальненого розуміння особливостей формування сучасних механізмів управління витратами та фінансовими результатами підприємства не виявлено дотепер.

Мета статті. Мета статті полягає у дослідженні особливостей формування сучасних механізмів управління витратами та фінансовими результатами підприємства крізь призму інноваційних викликів.

Виклад основного матеріалу. Економічні результати, такі як прибутковість, рентабельність, продуктивність, потребують постійного аналізу та оптимізації. Фінансові результати, що включають ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, є визначальними для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Соціальні результати відображають вплив діяльності підприємства на працівників, місцеву громаду та суспільство в цілому. Екологічні результати, відповідно до концепції сталого розвитку, потребують мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Управління витратами є важливим елементом загальної системи управління підприємством, що передбачає планування, облік, аналіз та контроль витрат на всіх етапах виробничого циклу. Ефективна система управління витратами дозволяє не лише знизити собівартість продукції, але й підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку. Важливим аспектом управління витратами є впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності. Це дозволяє чітко визначити, які підрозділи підприємства відповідають за формування конкретних видів витрат, і, відповідно, посилити контроль та стимулювати зниження витрат у цих підрозділах. Згідно з дослідженнями, підприємства, які використовують систему обліку витрат за центрами відповідальності, демонструють кращі показники

ефективності управління витратами.

Оптимізація витрат підприємства включає в себе аналіз структури витрат, виявлення резервів зниження витрат, запровадження енергозберігаючих технологій, удосконалення системи закупівель та логістики. Також важливим є використання сучасних методів управління запасами, зокрема, моделі «точно в строк», що дозволяє мінімізувати витрати на зберігання запасів.

В умовах сучасного ринку, особливу увагу слід приділяти витратам на якість продукції. Витрати на попередження дефектів, контроль якості та гарантійне обслуговування мають бути збалансовані таким чином, щоб забезпечити високий рівень задоволеності споживачів та мінімізувати втрати. Впровадження ефективної системи управління витратами є запорукою фінансової стабільності та економічного зростання підприємства.

Відсутність єдиного методологічного підходу до визначення сутності механізму управління зумовлює необхідність його дослідження як комплексної категорії, що інтегрує інструменти, методи та важелі впливу на об'єкт управління. У науковій літературі [4-9] зазначається, що механізм управління є сукупністю організаційних структур, процесів та процедур, спрямованих на досягнення стратегічних цілей підприємства. Розглядаючи механізм управління з позицій системного підходу, доцільно визначити його як ієрархічно організовану систему, що складається з взаємопов'язаних елементів, кожен з яких виконує певну функцію. Так, ефективний механізм управління повинен забезпечувати конкурентні переваги підприємства шляхом оптимального використання ресурсів та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Важливим аспектом є розмежування понять «механізм управління» та «система управління». Система управління розглядається як більш широке поняття, що охоплює суб'єкт та об'єкт управління, а також інформаційні потоки та канали зв'язку. Натомість, механізм управління є інструментом, за допомогою якого суб'єкт управління здійснює вплив на об'єкт управління з метою досягнення поставлених цілей.

Узагальнюючи різні підходи, можна констатувати, що механізм управління є динамічною системою, яка потребує постійного вдосконалення та адаптації до змінних умов. Ефективність механізму управління визначається його здатністю забезпечувати стабільний розвиток підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей.

Окрім поділу за основною метою застосування, методи управління витратами можуть бути класифіковані за різними критеріями, що дозволяє більш глибоко зрозуміти їх специфіку та можливості. Зокрема, за етапом життєвого циклу продукту, на якому застосовується метод, виділяють методи, орієнтовані на етап проектування (таргет-костинг, функціонально-вартісний аналіз), виробництва (кайзен-костинг, ABC-костинг) та збуту (CVP-аналіз). За підходом до обліку витрат розрізняють методи, що базуються на повній собівартості (традиційне калькулювання, бенчмаркінг) та методи, що базуються на змінній собівартості (директ-костинг).

Важливим аспектом класифікації є поділ методів за їх спрямованістю на стратегічний чи операційний рівень управління. До стратегічних методів відносять бенчмаркінг витрат, таргет-костинг, функціонально-вартісний аналіз, оскільки вони визначають довгострокові цілі та напрями оптимізації витрат. Операційні методи, такі як кайзен-костинг та ABC-костинг, зосереджені на поточному контролі та скороченні витрат у виробничих процесах.

У науковій літературі також зустрічається класифікація методів управління витратами за ступенем залучення працівників. Так, методи, що передбачають активну участь усіх працівників підприємства у процесі оптимізації витрат, зокрема, кайзен-костинг, розглядаються як більш ефективні, оскільки вони сприяють підвищенню відповідальності та мотивації персоналу.

Варто зазначити, що вибір конкретного методу або комбінації методів управління витратами залежить від специфіки діяльності підприємства, його стратегічних цілей, організаційної структури та інших факторів. Ефективне управління витратами вимагає комплексного підходу, який враховує всі аспекти діяльності підприємства та забезпечує досягнення поставлених цілей.

На основі визначеної послідовності, слід акцентувати увагу на первинному етапі – обґрунтуванні критерію ефективності. Згідно з теорією фінансового менеджменту, критерій ефективності повинен бути кількісно вимірюваним та відображати стратегічні цілі підприємства. Найчастіше використовуються показники рентабельності, такі як ROA (Return on Assets) або ROE (Return on Equity), або показники вартості, наприклад, EVA (Economic Value Added). Наступним важливим кроком є визначення напрямів максимізації обраного критеріального показника. Це передбачає аналіз чутливості показника до змін у різних факторах, що впливають на витрати. Наприклад, підвищення обсягів виробництва може

призвести до зниження собівартості одиниці продукції завдяки ефекту масштабу, але також може потребувати додаткових інвестицій у обладнання та персонал.

Вибір конкретних способів управління витратами передбачає розгляд широкого спектру інструментів, включаючи оптимізацію ланцюга поставок, впровадження технологій ощадного виробництва, автоматизацію процесів, перегляд умов договорів з постачальниками та інші. Важливо враховувати специфіку діяльності підприємства та галузеві особливості.

На заключному етапі відбувається вибір конкретного методу або комплексу методів управління витратами. При цьому слід враховувати як прямі фінансові наслідки, так і непрямі, зокрема, вплив на якість продукції, задоволеність клієнтів та мотивацію персоналу.

У контексті стратегічного управління, формування результатів діяльності розглядається як безперервний процес адаптації до змін зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей підприємства. Ефективність цього процесу безпосередньо залежить від чіткого визначення стратегічних цілей, які повинні узгоджуватися з місією та візією підприємства. Формування результатів діяльності також передбачає оптимізацію використання ресурсів підприємства. Це включає в себе ефективне управління фінансовими, матеріальними та людськими ресурсами.

Ключовим аспектом формування результатів діяльності є впровадження інновацій. Інновації можуть бути спрямовані на вдосконалення продуктів, послуг, процесів або бізнес-моделей підприємства.

У сучасних умовах господарювання, особливо важливим є врахування соціальних та екологічних аспектів діяльності підприємства. Формування результатів діяльності повинно передбачати зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, включаючи працівників, споживачів та місцеві громади.

Висновок. Інтеграція інформаційних технологій в систему управління результатами дозволяє автоматизувати збір та обробку даних, покращити точність та оперативність прийняття управлінських рішень. Важливо також враховувати людський фактор, забезпечуючи навчання та розвиток персоналу, мотивацію до досягнення високих результатів, а також формування корпоративної культури, яка сприяє ефективній роботі та співпраці.

Література

1. Бойчук Н.Я., Острянюк М.М. Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2017. № 19. С. 25–34.
2. Жадько К.С. Сучасні тенденції енергозбереження та ефективності діяльності підприємств. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2017. Вип. 16. С. 302–307.
3. Lesinskiy V., Yemelyanov O., Zarytska O., Symak A., Koleshchuk O. Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. East. Eur. J. Enterp. Technol. 2018. Vol. 6(1). P. 6–16.
4. Майстро С., Більовський М. Державна політика енергоефективності та енергозбереження як необхідна умова забезпечення енергетичної безпеки України. Ефективність державного управління. 2018. № 1(54). С. 80–87.
5. Севастьянов Р.В., Калініна Я.Ю. Енергоефективність промислових підприємств України та бар'єри з її впровадження. Економічний вісник ЗДІА. 2014. Вип. 7. С. 144–154.
6. Склярчук Т.В., Соболев І.В. Сучасний механізм оцінювання ефективності персоналу промислового підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2017. № 2(27). С. 72–75.
7. Шарманська В.М., Вітюк В.В. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання. Молодий вчений. 2018. № 1(53). С. 550–552.
8. Yemelyanov O., Symak A., Petrushka T., Lesyk R., Lesyk L. Assessment of the technological changes impact on the sustainability of state security system of Ukraine [Online]. Sustainability. 2018. Vol. 10(4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su10041186> (дата звернення: 29.10.2025).
9. Yemelyanov O., Symak A., Petrushka T., Vovk O., Ivanytska O., Symak D., Havryliak A., Danylovych T., Lesyk L. Criteria, Indicators and Factors of the Sustainable Energy Saving Economic Development: the Case of Natural Gas Consumption [Online]. Energies. 2021. Vol. 14(18). DOI: <https://doi.org/10.3390/en14185999> (дата звернення: 29.10.2025).
10. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. Scientific bulletin of Polissia. 2018. Vol. 2 (14). P. 141–149.

References

1. Bojchuk N. Ya., Ostriancko M. M. (2017) Problemy enerhozberezhennia ta pidvyschennia enerhoefektyvnosti ekonomiky Ukrainy [Problems of energy saving and energy efficiency of Ukraine's economy]. *Modern problems of economy and entrepreneurship*, no. 19, pp. 25–34.
2. Zhad'ko K. S. (2017) Suchasni tendentsii enerhozberezhennia ta efektyvnosti diial'nosti pidpriemstv [Modern trends in energy saving and efficiency of enterprises]. *Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, vol. 16, pp. 302–307.
3. Lesynskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Koleshchuk, O. (2018) Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. *East. Eur. J. Enterp. Technol.*, vol. 6(1), pp. 6–16.
4. Majstro S., Bil'ovs'kyj M. (2018) Derzhavna polityka enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia iak neobkhidna umova zabezpechennia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy [State policy of energy efficiency and energy saving as a necessary condition for ensuring energy security of Ukraine]. *Efficiency of public administration*, no. 1(54), pp. 80–87.
5. Sevast'ianov R.V., Kalinina Ya.Yu. (2014) Enerhoefektyvnist' promyslovykh pidpriemstv Ukrainy ta bar'ieri z ii vprovadzhennia [Energy efficiency of industrial enterprises of Ukraine and barriers to its implementation]. *Economic Bulletin of the ZSEA*, vol. 7, pp. 144–154.
6. Skliaruk T. V., Sobol', I. V. (2017) Suchasnyj mekhanizm otsiniuvannia efektyvnosti personalu promyslovoho pidpriemstva [Modern mechanism for evaluating the effectiveness of the personnel of an industrial enterprise]. *Scientific Bulletin of the NFU of Ukraine*, no. 2(27), pp. 72–75.
7. Sharmans'ka V. M., Vitiuk V. V. (2018) Analiz zabezpechenosti pidpriemstva osnovnymy zasobamy ta efek-tyvnosti ikh vykorystannia [Analysis of the company's fixed assets and the effectiveness of their use]. *Young scientist*, no. 1(53), pp. 550–552.
8. Yemelyanov O., Symak A., Petrushka T., Lesyk R., Lesyk, L. (2018) Assessment of the technologi-cal changes impact on the sustainability of state security system of Ukraine, [Online], *Sustainability*, vol. 10(4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su10041186> (accessed 29.10.2025).
9. Yemelyanov O., Symak A., Petrushka T., Vovk O., Ivanytska O., Symak D., Havryliak A., Danylovyh T., Lesyk L. (2021) Criteria, Indicators and Factors of the Sustainable Energy Saving Economic Development: the Case of Natural Gas Consumption [Online], *Energies*, vol. 14(18). DOI: <https://doi.org/10.3390/en14185999> (accessed 29.10.2025).
10. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. (2018) Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development, *Scientific bulletin of Polissia*, vol. 2(14), pp. 141–149.